

POLITICI DE REFORMĂ A SECTORULUI RURAL DIN CHINA – OBIECTIVE ȘI REZULTATE ATINSE¹

Dr. Andreea-Emanuela Drăgoi ^{1*}

Institutul de Economie Mondială, Academia Română, București, România

Rezumat:

Articolul își propune să prezinte implicațiile direcțiilor strategice de reformă privind dezvoltarea rurală în China, evidențiind principalele mutații produse în sectorul agricol, dar și impactul în ceea ce privește calitatea vieții în zonele rurale. Cercetarea întreprinsă este susținută de o analiză cantitativă bazată pe statisticile naționale chineze, dar și pe cele ale Băncii Mondiale privind cei mai relevanți indicatori pentru dezvoltarea rurală. Analiza de față urmărește să evidențieze reorientarea strategică a politicilor publice din China axate pe reforma proprietății în mediul rural și implicațiile pentru impulsivitatea dezvoltării sectorului agricol, dar și pentru reducerea sărăciei în zonele rurale din China. În concluziile lucrării vom ilustra beneficiile induse de reforma sectorului rural în ceea ce privește asistența financiară acordată fermierilor, dar și cele legate de reducerea decalajelor de dezvoltare și atenuarea sărăciei zonelor rurale din China.

Cuvinte cheie: dezvoltare rurală, agricultură, reforma pământului

Clasificare JEL: H, J, Q, Q15, R

1. Importanța agriculturii și a politicilor de dezvoltare rurală pentru economia chineză

În ultimele decenii, China a cunoscut o dezvoltare economică puternică, concomitent cu o urbanizare accelerată, aceste fenomene având drept rezultat creșterea standardului de viață al populației și impunerea țării drept un actor de „primă mărime” pe scena internațională. În paralel cu transformările spectaculoase ale „Chinei urbane”, potrivit unor analize (OECD, 2009), economia rurală s-a modificat sub impactul unei serii de reforme structurale inițiate de către autorități, obiectivele acestora fiind creșterea securității alimentare, reducerea decalajului de dezvoltare urban-rural, diminuarea sărăciei populației rurale, dar și sporirea competitivității agriculturii.

Potrivit celor mai recente statistici ale Băncii Mondiale, deși ponderea populației rurale în totalul populației a cunoscut un evident trend descendent în ultimii cinci ani, în prezent, China este un stat în care o mare parte a populației locuiește încă în mediul rural (vezi Graficul 1), iar, ca urmare a acestei realități, unele analize (Sonntag et. al., 2005) arată că, în strategiile naționale de creștere economică, autoritățile chineze au plasat, dezvoltarea

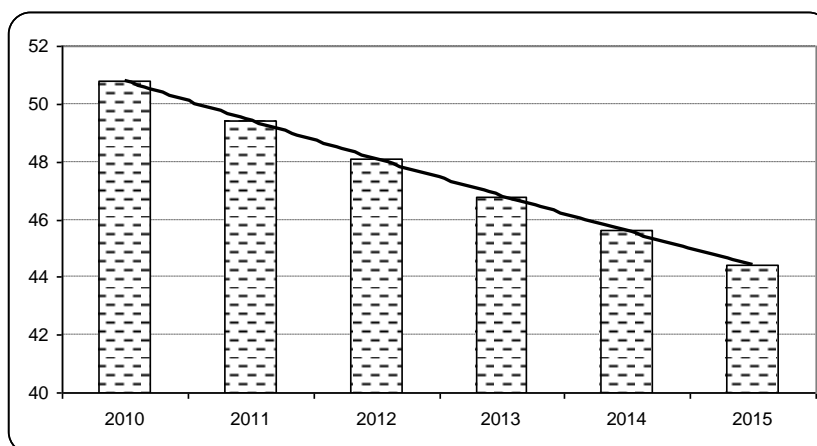
---

¹ Articolul are la bază cercetările efectuate de către autoare pentru studiul IEM 2016 «*Reechilibrarea economică a Chinei și consecințele ei externe. Provocări și oportunități pentru UE și România*», coordonat de către Dr. Sarmiza Pencea.

* Andreea - Emanuela Drăgoi, andre.emanuela@gmail.com

rurală printre obiectivele naționale prioritare implementând, totodată, o serie de reforme care vizează creșterea calității vieții în zonele rurale.

Graficul 1: Ponderea populației rurale în totalul populației în China (%)

Sursa: Prelucrare proprie pe baza datelor furnizate de către Banca Mondială.

2. Direcții de reformă în domeniul dezvoltării rurale

Începând cu anii '80, odată cu etapa de „deschidere economică”, pentru a crește nivelul de dezvoltare rurală, dar și competitivitatea sectorului agricol, autoritățile chineze au inițiat o serie de reforme privind exploatarea terenurilor în spațiul rural și creșterea veniturilor fermierilor. De altfel, potrivit unui document strategic recent (State Council of PRC, 2013) politicile pentru creșterea veniturilor fermierilor continuă să reprezinte un obiectiv strategic și “o garanție a unei dezvoltări economice și sociale sustenabile în zonele rurale”. Trebuie precizat că un pilon important al măsurilor de reducere a sărăciei în zonele rurale l-au reprezentat reformele privind drepturile de proprietate și folosință a pământului (vezi Caseta 1).

Caseta 1: Evoluție cronologică a acțiunilor guvernamentale privind reforma proprietății în mediul rural

1. **Sistemul de Responsabilitate a Gospodăriilor (The Household Responsibility System, 1978)** introducea primele reglementări de reformă privind proprietatea rurală, în cadrul său fiind stabilit faptul că pământul care aparținea unei ferme, deși rămânea formal în cadrul gospodăriei colective, putea fi închiriat unei familii, inițial pentru o perioadă de cinci ani, care a fost ulterior extinsă la 15 (în 1984) și, respectiv, 30 de ani (în 1993). În urma acestei prime reforme agrare, până în 1983, tot pământul arabil fusese alocat în acest sistem către gospodării individuale. Potrivit unui studiu realizat de către Banca Mondială și Centrul pentru Dezvoltare și Reformă al Consiliului de Stat (World Bank, NDRC², 2014), Sistemul de Responsabilitate a Gospodăriilor a reprezentat forța motrice pentru impulsivarea creșterii sectorului agricol și a reducerii sărăciei în zonele rurale în China în ultimele decenii.

2. **Un act legislativ privind forța de muncă în sectorul rural (Notice on Rural Work for the Year 1984), stabilea fundamentele actualului sistem chinez privind proprietatea asupra pământului.** În acest document erau clarificate diferențele privind proprietatea colectivă asupra pământului și drepturile de posesie și folosință individuală, care permiteau ca un anumit teren să fie închiriat unei familii pentru 15 ani. Un element de noutate

² National Development and Reform Centre

foarte important privea prevederea care permitea transferul drepturilor individuale de folosință de la o gospodărie către alta, în cadrul formei de proprietate colectivă.

3. O altă etapă importantă în cadrul procesului amplu de reformă privind dezvoltarea rurală a constituit-o, adoptarea, în 1996, a Documentului nr. 16/1996 (Notice on Further Stabilizing and Improving the Rural Land Contracting Relationship) care permitea transferul drepturilor de posesie asupra pământului, contra unei valori stabilite consensual de către părți, cu condiția acceptului din partea conducerii gospodăriei colective și restricționa, totodată, ajustarea unilaterală din partea acesteia din urmă, a drepturilor de posesie și folosință pentru gospodăriile individuale. Documentul interzicea în mod explicit utilizarea de către gospodăriile colective a unor măsuri impuse unilateral posesorilor și utilizatorilor în ceea ce privea administrarea fermelor în sistem individual.

4. Documentul de Stat nr.18/2001 (Notice on Transfers of Rural Households' Use Rights of Contracted Land) furniza unele clarificări în domeniul drepturilor de posesie a pământului în zonele rurale, interzicând luarea înapoi a pământului de către gospodăria colectivă, sau vânzarea acestuia către ne-membri.

5. În 2002, era adoptată Legea privind închirierea pământului în zonele rurale care oferea, de asemenea, unele explicații și clarificări privind drepturile fermierilor care închiriau terenuri de la gospodăria colectivă. Actul legislativ stabilea că un teren închiriat putea fi subînchiriat altei gospodării individuale sau transferat către o altă gospodărie colectivă, putea fi, de asemenea, închiriat către gospodării care nu aveau rezidența în același sat. De asemenea, pământul putea face obiectul unui schimb între utilizatori ce aparțineau unor gospodării colective diferite.

6. În 2007, s-a adoptat Legea Proprietății, care clarifica diferențele între toate tipurile de proprietăți (de stat, colectivă și privată). De asemenea, în acest cadru legal, era precizat faptul că pământul deținut în proprietate colectivă aparține tuturor membrilor respectivei comunități și nu unei entități asociative. Totodată, drepturile de folosință ale fermierilor erau calificate ca drepturi de proprietate (fapt ce a dat naștere unor confuzii, constituind un impediment în calea unui sistem eficient de închiriere și vânzare a terenurilor), stabilindu-se că, după cei 30 de ani de închiriere, fermierul care utiliza un anumit teren putea prelungi contractul de închiriere.

7. Un document oficial din 2011 privind proprietatea asupra terenurilor din mediul rural (The State Council's Document No. 9 of 2011) interzice luarea înapoi, de către gospodăriile colective, a pământurilor de la muncitorii migranți (fie ca era vorba de teren de reședință sau de teren arabil, forestier sau pășune) atunci când aceștia se mutau în zone urbane sau aplicau pentru o rezidență în oraș.

Sursa: Sinteza autoarei pe baza legislației consultate.

Trebuie precizat faptul că sistemul de „dublu management” (existența gospodăriilor colective, concomitent cu administrarea individuală a fermelor) a permis îmbunătățirea producției agricole, a stimulat spiritul de inițiativă al fermierilor și promovat o dezvoltare rurală mai competitivă.

În ultimele decenii, reformele privind proprietatea rurală au pus bazele unui nou sistem economic în zonele rurale din China. Implementarea Sistemului de Responsabilitate a Gospodăriilor a permis o anumită liberalizare în domeniul producției agricole, scopul fundamental al reformei fiind acela de a dezvolta forțele de producție, dar și de a încuraja schimburile de produse între gospodării care să conducă la o adevărată „economie a bunurilor” ca bază a creșterii prosperității în zonele rurale. Potrivit unor studii (Kahrl et al., 2005) arată că reformele instituționale privind proprietatea asupra pământului au creat „un val de entuziasm” în rândul fermierilor contribuind la creșterea producției agricole, dar și a productivității muncii. Sistemul de utilizare contractuală individuală a terenurilor permitea ca fermierii să dispună de bunurile realizate ca „surplus” pe lângă cele solicitate de către gospodăria colectivă, dar și de timpul lor în afara orelor obligatorii de muncă în gospodăriile colective. Astfel, fermierii au fost stimulați să se angajeze și în alte activități non-agricole pentru suplimentarea veniturilor.

Deși este incontestabil faptul că în domeniul proprietății asupra pământului din zonele rurale s-au făcut progrese reale, unele analize (Westmore, 2015) arată că pentru creșterea calității vieții locuitorilor din zonele rurale, dar și a unei competitivități sporite a agriculturii sunt necesare noi măsuri de clarificare a drepturilor de proprietate, pentru a se asigura un sistem care să permită un transfer deplin al acestora în condițiile pieței, dar și o mai mare echitate a condițiilor de expropriere a pământurilor pentru realizarea unor obiective de utilitate publică (mai ales în ceea ce privește compensațiile către fermierii care utilizau pământul respectiv).

3. Dezvoltarea sectorului agricol: realizări și provocări

Conform unor opinii din literatura de specialitate (Westmore, 2015) arată că odată cu dezvoltarea remarcabilă a Chinei din ultimele decenii, ponderea sectorului agricol în ansamblul economiei s-a redus, deși productivitatea acestuia a crescut. Acest fapt se datorează investițiilor realizate pentru creșterea gradului de mecanizare a agriculturii și sporirii productivității fermelor a căror activitate a evoluat de la producția agricolă intensivă în forță de muncă, la una capital-intensivă. De precizat că există studii (Koehn et al., 2013) care constată că procesul de mecanizare și tehnologizare al agriculturii în China se află, totuși, încă într-un stadiu incipient, existând încă un decalaj considerabil comparativ cu situația din alte economii avansate.

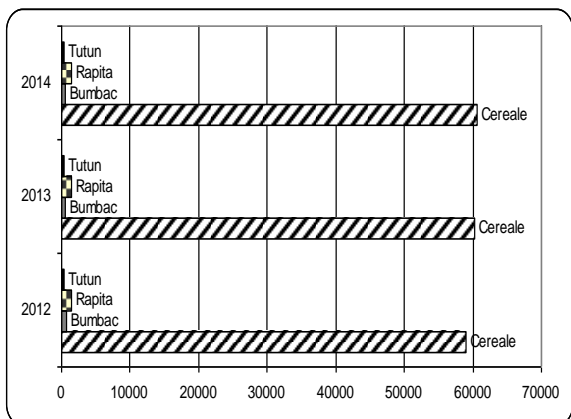
În analiza menționată se arată că ponderea populației care lucrează în sectorul agricol este încă una semnificativă (35%) în China, comparativ cu media economiilor avansate (2-3%). Amplitudinea reformelor pe care guvernul chinez dorește să le realizeze pentru accelerarea reducerii acestui decalaj este, însă, impresionantă. Astfel, potrivit planurilor de reformă în domeniul forței de muncă angajate în agricultură, până în 2020, guvernul chinez își propune acordarea statutului de rezident în zone urbane pentru circa 100 de milioane de lucrători migranți proveniți din zonele rurale.

Un studiu de profil (Kahrl et al., 2005) arată faptul că dezvoltarea sectorului agricol chinez depinde de evoluția reformei în patru domenii cheie- forța de muncă, proprietatea asupra pământului, resursele de apă și dezvoltarea tehnologică -, fiind supusă unei serii de provocări în fiecare dintre acestea. În regiunile nordice din China, de exemplu, sustenabilitatea resurselor de apă (indispensabile producției agricole) este puternic periclitată. De asemenea, aceeași analiză arată că intensitatea utilizării îngrășămintelor chimice este foarte ridicată în agricultura chineză comparativ cu standardele internaționale în materie, fapt care reprezintă o sursă de risc pentru securitatea alimentară a populației. O posibilă soluție pentru aceste provocări ar fi ca investițiile publice să se orienteze spre valorificarea avantajelor aduse de biotehnologii și de avansul tehnologic în domeniul irigațiilor.

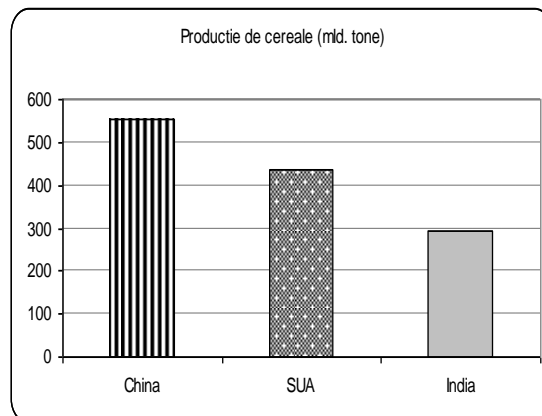
Deși provocările pentru accelerarea dezvoltării unui sector agricol competitiv subzistă, așa cum am arătat anterior, în prezent se poate aprecia că reforma rurală a fost benefică pentru sectorul agricol și a condus la creșterea rapidă a producției agricole - în special a celei cerealiere - și la optimizarea structurală a agriculturii. Astfel, China a obținut performanțe remarcabile în agricultură. Ca urmare a acestui fapt, în prezent, ea se situează pe primul loc în lume în ceea ce privește producția de cereale (Vezi Figura 3.1.).

Figura 1: China, lider mondial în producția de cereale

Producția națională de cereale, bumbac, rapiță și tutun în 2014 (10 000 tone)

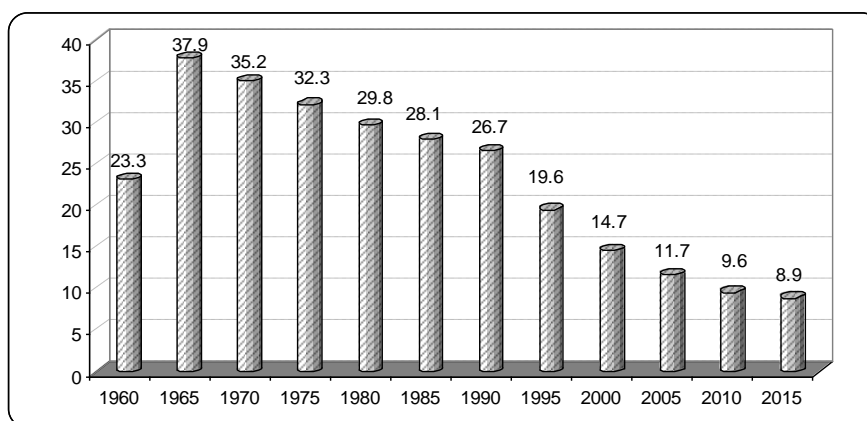
Principalele țări producătoare de cereale în 2015 (mld. tone)

Sursa: Prelucrarea autoarei pe baza datelor furnizate de către National Bureau of Statistics of China și FAO, 2015

Ca urmare a industrializării și a dezvoltării economice spectaculoase a țării bazate pe investiții masive și consecvente în industria de prelucrare, deși a evoluat considerabil, agricultura are în prezent o pondere destul de redusă în PIB (vezi Graficul 2), iar pentru creșterea potențialului economic al acestui sector sunt necesare noi reforme, în special pentru mărirea randamentelor exploatațiilor agricole și pentru modernizare tehnologică.

Graficul 2: Ponderea agriculturii în PIB (%)

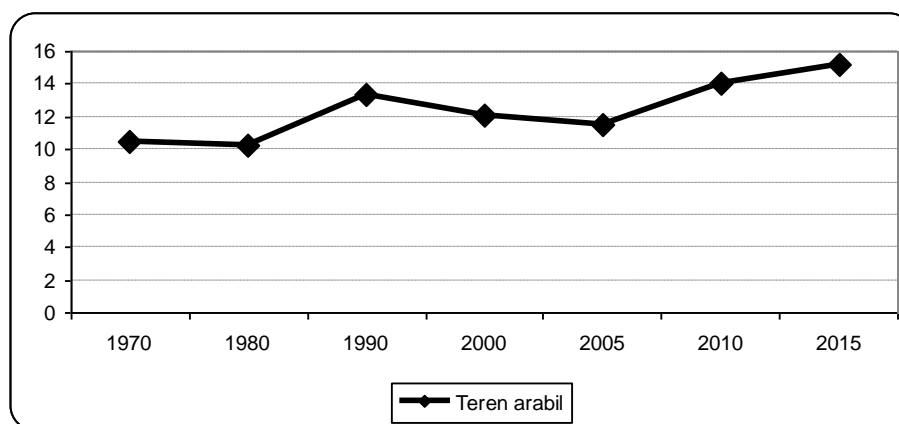
Sursa: Prelucrare proprie pe baza datelor furnizate de către Banca Mondială.

4. Mărirea exploatațiilor agricole și a randamentelor lor. Modernizarea tehnologică a agriculturii

Potrivit datelor furnizate de către Banca Mondială, începând cu anii '80 în China se constată o creștere a ponderii terenurilor arabile (vezi Graficul 3) în totalul terenurilor, dar, pe de altă parte, există analize (Kahrl et. al, 2005) care arată că mărirea medie a exploatațiilor

agricole este încă mult prea redusă și constituie un impediment major în calea dezvoltării unei producții agricole la standardele de competitivitate internaționale.

Graficul 3: Terenurile arabile (% din totalul terenurilor)

Sursa: Prelucrare proprie pe baza datelor furnizate de către Banca Mondială.

La nivel național, mărimea fermei medii este de 0,6 hectare per gospodărie, dar există și exploatații mult mai mici, ca de exemplu în regiunea Guangdong, unde mărimea exploatației agricole este de 0,04 hectare.

Deși dezvoltarea sectorul agricol a realizat progrese indiscutabile, cercetări recente (Westmore, 2015) arată că sporirea producției cerealiere trebuie să mențină în continuare un ritm extrem de susținut pentru a face față cererii tot mai ridicate de alimente la nivel național (în actualele condiții demografice) și, ca urmare a acestui fapt, ar fi necesare noi investiții în domeniul îmbunătățirii actualului material genetic al produselor din sectorul agricol, precum și ridicarea productivității în domeniul culturii cerealelor, care constituie alimente de bază pentru dieta populației (ca de exemplu orezul).

Mai mult, în opinia aceluiași autor, pentru impulsivarea productivității sectorului agricol sunt necesare noi reforme care să permită o clarificare a drepturilor de proprietate în spațiul rural, condiție sine-qua-non pentru consolidarea și mărirea exploatațiilor agricole ale fermelor.

Pe măsură ce agricultura chineză continuă să se modernizeze, fermierii vor avea nevoie de noi aptitudini pentru a putea valorifica noile tehnologii în direcția obținerii unor creșteri cât mai substanțiale de productivitate. Abilitățile fermierilor sunt, de asemenea, esențiale pentru adaptarea producției agricole la specificul cererii, pe măsură ce obiceiurile de consum se îndepărtează de modelele tradiționale, odată cu creșterea veniturilor gospodăriilor.

În acest context, unii autori (Cervantes-Godoy, Brooks, 2008) apreciază că politicile guvernamentale care vizează creșterea productivității exploatațiilor agricole ar trebui să se adreseze cu prioritate următoarelor trei obiective: (i) sprijinirea populației care rămâne în zonele rurale și lucrează în agricultură pentru a deveni mai competitivă; (ii) asistarea, eventual prin subvenții, a celor care doresc o îmbunătățire a calificării lor profesionale pentru a putea opera cu noile tehnologii; (iii) crearea unor „rețele de sprijin” pentru fermierii care întâmpină dificultăți în adaptarea la utilizarea noilor tehnologii de producție.

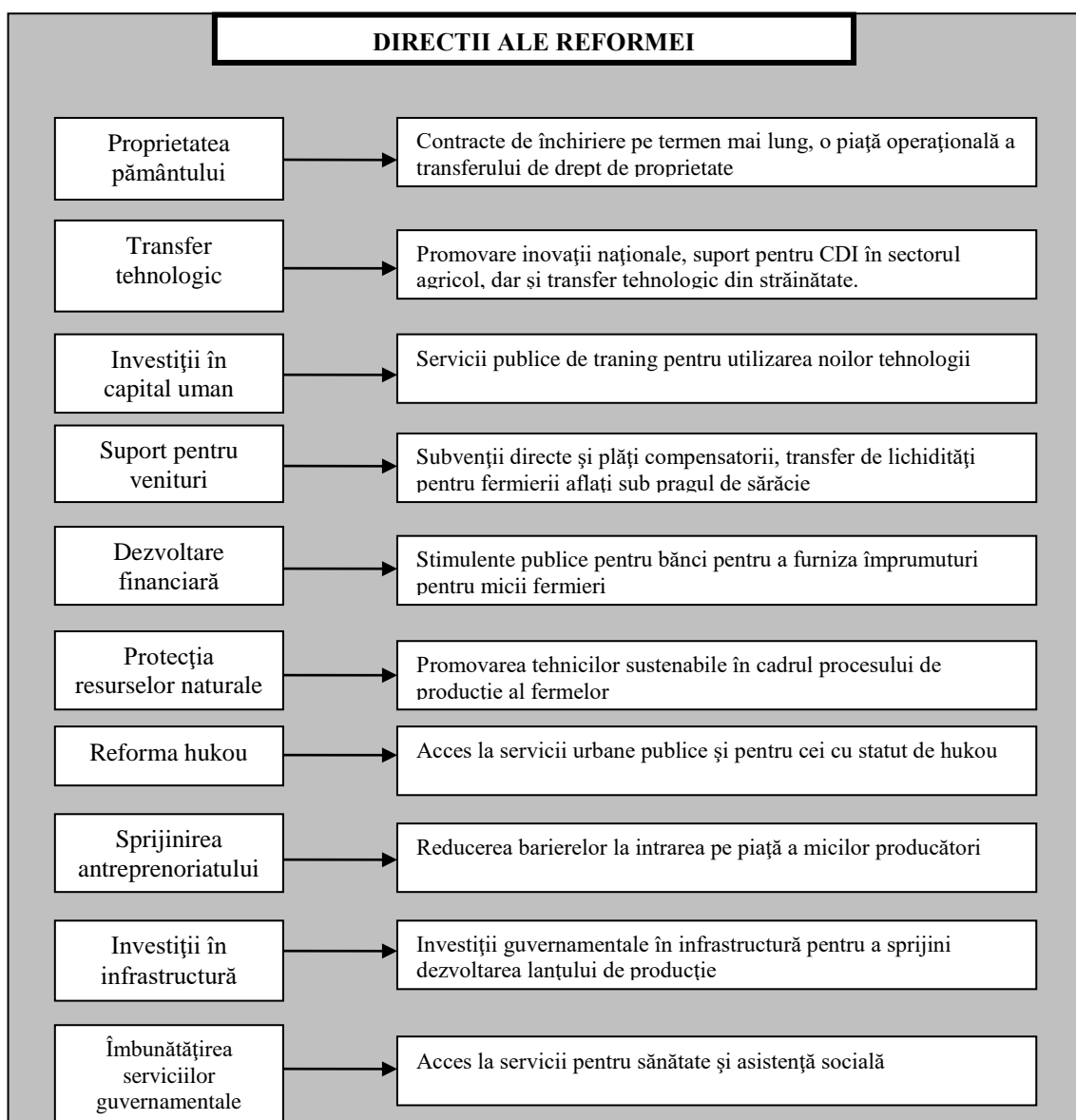
În analiza provocărilor existente la adresa creșterii randamentelor productive ale exploatațiilor agricole din China, trebuie luați în considerare o serie de factori care au modelat evoluția specifică a acestui sector. Cei mai importanți factori sunt legați de reformele

implementate în anii '80 privind sistemul de administrare individuală a gospodăriilor, care au permis fermierilor să înregistreze un profit din exploatarea individuală a fermelor (chiar dacă acestea rămăneau în proprietate colectivă), au condus la abolirea graduală a taxelor pentru producția agricolă și la creșterea substanțială a investițiilor guvernamentale în infrastructura din zonele rurale.

Ca urmare a acestor evoluții, productivitatea totală a factorilor de producție în agricultură (TFP) a crescut într-un ritm accelerat (conform statisticilor FAO de la sub 1% în anii '80, până la peste 14% în anii 2000), contribuind la stabilitatea creșterii producției agricole în ultimele decenii.

Cu toate acestea, îmbunătățirea productivității exploatașilor agricole necesită, în opinia unor autori (Cervantes-Godoy, Brooks, 2008) implementarea unor noi măsuri țintite de politică publică (vezi Figura 1.), într-o serie de domenii specifice, de la investiții în CDI, până la reforma sistemului de rezidență (hukou).

Figura 1: Politici guvernamentale pentru creșterea productivității exploatașilor agricole

Sursa: Adaptare după Cervantes-Godoy, Brooks, 2008.

Pe lângă măsurile de politică expuse mai sus, trebuie precizat că se impun și reforme pentru o creștere a tehnologizării metodelor de producție și a productivității forței de muncă angajate în agricultură care, potrivit unor analize recente (Westmore, 2015), este încă scăzută, comparativ cu cea din economiile avansate (vezi Figura 1).

Creșterea productivității exploatațiilor agricole este legată de promovarea fermelor de mari dimensiuni, iar pentru accelerarea procesului de consolidare a exploatațiilor, autoritățile chineze au inițiat o serie de proiecte pilot. Un astfel de proiect a fost desfășurat în regiunea Heilongjiang, provincie cu cele mai mari suprafețe de teren cultivat/per capita. Obiectivul programului guvernamental a vizat acordarea de subvenții fermierilor pentru a se asocia în cadrul unor ferme de mari dimensiuni (de minim 2 023 de hectare). Cu toate că programul a fost un succes, trebuie precizat faptul că, pe lângă încurajarea procesului asocierii între ferme vizând creșterea productivității, se impun și măsuri destinate stimulării fermierilor productivi să își extindă activitatea la o scală mai mare. Unii analiști (Cervantes-Godoy, Brooks, 2008) au arătat că, în mod ideal, acest proces s-ar putea petrece prin realocarea terenurilor de la fermierii mai puțin productivi, dar, pentru ca un astfel de transfer să aibă succes, ar trebui dezvoltat un cadru instituțional specific, care să gestioneze realocarea drepturilor de folosință și exploatare între fermieri. Un astfel de cadru instituțional nu există încă în China, iar problema transferului drepturilor de proprietate/utilizare a terenurilor rămâne încă supusă unei serii de limitări, fiind necesare, așa cum aminteam anterior, noi reforme și clarificări legislative în domeniu.

În prezent, sectorul de producție a soiurilor aprovizionează agricultura chineză cu un material genetic divers și productiv. Totuși, există cercetări (Kahrl et al., 2005) care susțin că este necesară menținerea și îmbunătățirea capacității de diversificare a acestui material genetic utilizând soiurile tradiționale și că acest demers ar trebui să constituie o prioritate a politicilor guvernamentale. Aceeași analiză apreciază că utilizarea biotehnologiilor în sectorul agricol din China se află abia la început. Noile soiuri transgenice, aflate în prezent în stadii experimentale, ar putea însă să aibă un efect de boom în privința sporirii producției agricole, dar și a reducerii gradului de chimizare al producției. Astfel, de exemplu, unele soiuri transgenice de orez, ar putea să aibă nevoie de o cantitate mult redusă de ierbicide sau fertilizatori, fapt benefic atât pentru sănătatea fermierilor, cât și pentru securitatea alimentară a populației consumatoare.

În opinia autorilor menționați, China ar putea beneficia de avantajele noilor tehnologii care îmbunătățesc precizia în practicile agricole, susțin creșterea producției, =productivitatea recoltelor la hectar și a efectivelor animaliere, reducând, totodată, riscurile pentru sănătatea publică.

Avansul tehnologic în agricultură va necesita investiții publice în cercetare-dezvoltare, concomitent cu expansiunea sistemului educațional și de cercetare în domeniul biotehnologiilor destinate agriculturii și încurajarea cooperării internaționale în domeniu.

În acest sens, cel mai probabil, vor fi necesare noi reforme, în condițiile în care, în prezent, sistemul educațional din China tinde să fie unul puternic centralizat, iar resursele de cercetare sunt, și ele, concentrate în marile orașe. În literatura de specialitate (Kahrl et. al,

2006) se apreciază că pentru stimularea unei dezvoltări puternice a cercetării de vârf în sfera utilizării biotehnologiilor în agricultură este necesară inițierea unui proces de descentralizare a sistemelor de educație și cercetare. Acest proces ar putea crea premisele adecvate pentru inițierea unei dezvoltări tehnologice în agricultură bazate pe cunoaștere și pe cele mai recente realizări în domeniul biotehnologiilor.

Modernizarea tehnologică și accelerarea inovației în China rurală rămân decisive pentru creșterea productivității sectorului agricol. Westmore (2015), de pildă, arată că, pe lângă reformele privind creșterea dimensiunii exploatațiilor agricole și ameliorarea alocării resurselor, dezvoltarea productivității sectorului agricol ar putea fi stimulată și prin implementarea unor politici publice care să stimuleze capacitatea de inovare. Potențialul stimulat al unor atare politici pentru creșterea productivității ar fi considerabil, în condițiile în care, prin efectul de domino, o idee inovativă de succes ar putea fi preluată (prin sistemul de dublu management) la nivel național și diseminată apoi în cât mai multe regiuni.

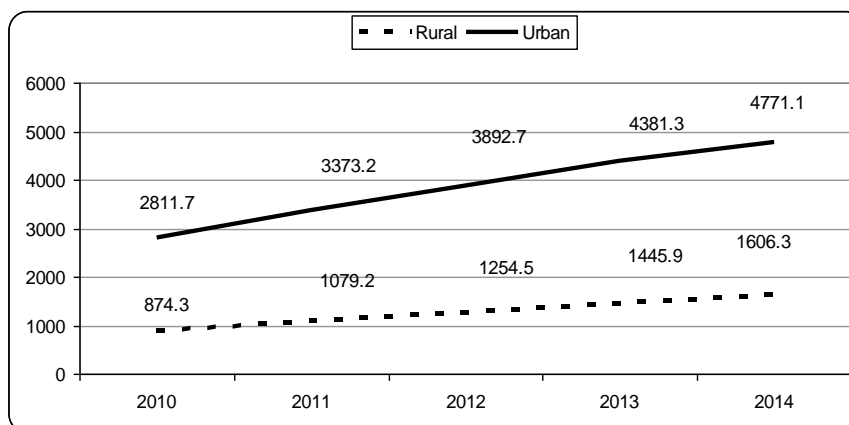
Până în prezent, sectorul public a reprezentat, în mod tradițional, principalul pol pentru susținerea cercetării-dezvoltării în sectorul agricol. Însă, începând cu anul 2000, odată, cu amploarea luată de procesul de privatizare și de dezvoltarea sectorului afacerilor din sfera agriculturii, multe dintre companiile agricole au început să investească în propriile lor activități de CDI, în special în domeniul dezvoltării tehnologice. De asemenea, activitățile de inovare au fost desfășurate și în cadrul unor instituții (în special Cooperativele Agricole, reglementate prin Legea Cooperativelor Agricole Specializate, adoptată în 2007) care au facilitat accesul fermierilor pentru a observa noile tehnologii, organizând, în același timp, și activități de training ale acestora. Prin aceste acțiuni s-au creat premisele unor externalități pozitive în ceea ce privește utilizarea noilor progrese tehnologice și inovații în activitatea fermelor. Acest tip de stimulare a inovării și modernizării tehnologice în agricultură a crescut exponențial în ultimii ani (cu o mai mare dezvoltare însă în provinciile din nordul Chinei), iar unele analize (Garnevska, 2011) arată că procesul ar putea fi stimulat și mai puternic prin implementarea unor linii directe de finanțare din surse guvernamentale pentru asigurarea suportului tehnic pentru aceste instituții.

5. Reducerea dezechilibrelor dintre zonele urbane și cele rurale

După cum se arată în cadrul unor analize recente din literatura de specialitate (Westmore, 2015), în prezent, politicile guvernamentale privind dezvoltarea rurală constituie un element esențial în reducerea decalajelor de venit și standard de viață între „China urbană” și cea „rurală”.

În perioada 2010-2014, conform datelor Băncii Mondiale, venitul mediu urban anual a crescut cu 70%, iar cel rural cu 84%. Cu toate că, în 2014, decalajul dintre venitul mediu urban și cel rural rămâne semnificativ, în perioada analizată, se observă o reducere a raportului dintre cei doi indicatori de la 3,2 ori în 2010, la 2,9 ori în 2014 (vezi Graficul 4).

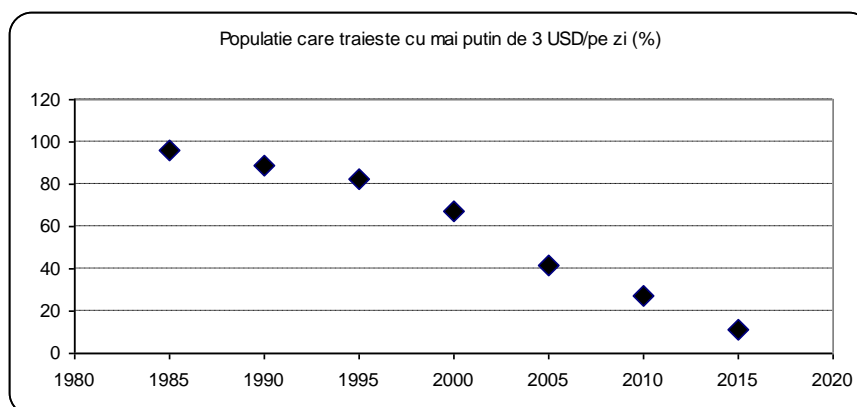
Graficul 4: Venitul mediu anual per capita în gospodăriile urbane și rurale din China în perioada 2010-2014 (USD)

Sursa: Prelucrare proprie pe baza datelor furnizate de către Banca Mondială.

Unele studii (Sonntag et al., 2005) indică faptul că printre problemele cruciale cu care s-a confruntat China în ultimii ani în domeniul dezvoltării rurale cele mai importante sunt: sărăcia populației rurale, calitatea slabă a infrastructurii, accesul deficitar la servicii de sănătate și protecție socială, necesitatea clarificării drepturilor de proprietate asupra pământului. Potrivit statisticilor celor mai recente ale Băncii Mondiale, în 2015, cca. 11% din populația rurală trăia sub pragul sărăciei (stabilit la 3,19 USD/pe zi), fapt datorat în principal dimensiunii reduse a fermelor, care împiedică mecanizarea acestora, dar și accesul la creditare, reflectat în nivelul scăzut al investițiilor fermierilor. Cu toate acestea, trebuie precizat faptul că statisticile Băncii Mondiale relevă pentru ultimele decenii o reducere accelerată a procentului din populația rurală care trăiește sub pragul sărăciei (vezi Graficul 5).

Graficul 5: Populația rurală care trăiește sub pragul sărăciei (% din total populație)

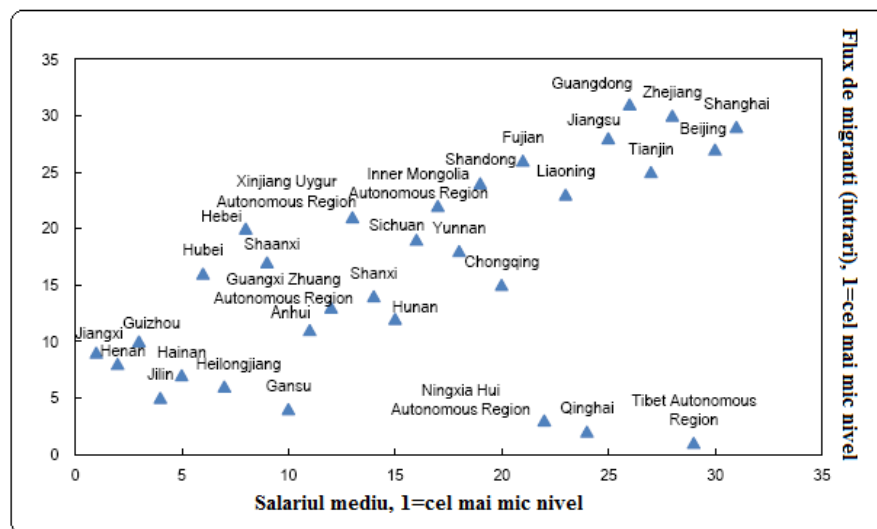
Sursa: Prelucrare proprie pe baza datelor furnizate de către Banca Mondială

5.1. Reforma rezidenței (sistemul hukou)

Pentru reducerea decalajului de nivel de dezvoltare dintre zonele urbane și cele rurale, în unele abordări din literatura de specialitate (Rehman, et al., 2016) se arată că problema reformei drepturilor de rezidență, mai precis a sistemului hukou, rămâne esențială. Rapoarte

naționale recente (Guoqiang, 2016) arată că înlăturarea barierelor în calea migrației ar putea să completeze reformele privind proprietatea asupra pământului, facilitând creșterea veniturilor în zonele rurale și reducerea sărăciei, cu atât mai mult cu cât motivațiile de ordin economic au reprezentat principala cauză a fenomenului migrației masive a populației de la sate, spre marile aglomerări urbane. Potrivit lui Westmore (2015), în perioada 2005-2015, primele cinci provincii în clasamentul venitului mediu/per capita au constituit destinația aleasă în mod predilect de 65% dintre migranții proveniți din zonele rurale.

Figura 3: Provinciile în care se acordă un salariu mediu relativ mare au atras cel mai ridicat număr de lucrători migranți în perioada 2005 -2015

Sursa: Adaptare după Westmore, 2015

5.2. Îmbunătățirea accesului la servicii publice, creșterea nivelului de trai și realizarea egalității de șanse

Reforma actualului sistem hukou apare ca fiind prioritară cu atât mai mult cu cât, în forma sa actuală, el este discriminatoriu pentru locuitorii din mediul rural care ar dori să se mute în zone urbane pentru a se angaja în activități non-agricole. Unii autori (Molnar et al., 2015) explicitează caracterul discriminatoriu al actualelor reglementări prin faptul că migranții cu rezidență (hukou) înregistrată în mediul rural nu au acces la serviciile publice din orașele în care muncesc, în special la cele legate de sistemul de sănătate și învățământ, sistemul de pensii, sau de ajutor în caz de șomaj(vezi Tabelul 3.1.). Astfel, deși în ultimii ani au fost realizate unele progrese în 2015, aproximativ 50% dintre lucrătorii migranți proveniți din zonele rurale încă nu beneficiau de contracte de muncă, iar majoritatea celor care dețineau un contract erau angajați pe termen limitat (Westmore, 2015). O altă problemă a actualului sistem hukou este aceea că el poate dezavantaja firmele care își desfășoară activitatea în zonele rurale, lipsindu-le de o forță de muncă calificată și accentuând, în același timp, decalajele de dezvoltare dintre mediul rural și cel urban.

**Tabelul 1.: Lucrătorii migranți din zonele rurale cu acces la servicii publice
(% din total)**

TIP DE SERVICII PUBLICE	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pensie	10	8	10	14	14	16
Asigurare în caz de accident de muncă	24	22	24	24	24	29
Asigurare medicală	13	12	14	17	17	18
Indemnizație de șomaj	4	4	5	8	8	9
Concediu plătit de maternitate	2	2	3	6	6	7

Sursa: Adaptare după Westmore, 2015

Pentru a găsi o soluție acestor inechități, până în prezent, au fost implementate o serie de noi reglementări privind sistemul hukou dintre care cele mai importante vizează ridicarea restricțiilor de transfer privind statutul hukou pentru orașele mici și relaxarea reglementărilor privind orașele de dimensiuni medii. Un alt element de noutate îl reprezintă introducerea unor prevederi legale prin care li se garantează lucrătorilor rurali care muncesc în orașe menținerea drepturilor lor de închiriere a pământului din zonele rurale. Până la adoptarea acestor reglementări, perspectiva de a-și pierde pământul a descurajat migrația lucrătorilor de la sate.

În opinia unor analiști naționali (Guoqiang, 2016), reforma sistemului hukou ar trebui adâncită, deoarece, în prezent, reglementările rămân încă restrictive cu privire la accesul în marile orașe (de peste 10 milioane persoane) și în zonele metropolitane (peste 20 milioane de persoane), mai atractive pentru majoritatea lucrătorilor migranți datorită salariilor mai mari, dar prea aglomerate pentru a putea primi noi locatari. În aceste areale, eligibilitatea pentru statutul de hukou este bazată pe un sistem de puncte care favorizează rezidenții pe termen lung și pe cei cu nivele ridicate de educație și calificare.

Westmore (2015) apreciază că noile reforme ar trebui să „deconecteze” eligibilitatea pentru accesul la servicii publice de statutul de hukou. Acest deziderat s-ar putea realiza prin introducerea unor permise de rezidență care să asigure deținătorului accesul la servicii publice, prezervând, totodată, drepturile migranților asupra pământului din zona rurală de proveniență.

Trebuie precizat că, în 2011, prefectura din Suzhou a implementat o inițiativă pilot a unui asemenea sistem de permise de rezidență care se aplica majorității migranților. Din unele evaluări (Ding et al., 2013) ale acestui proiect rezultă că sistemul implementat, bazat pe înregistrare electronică, a fost un succes și le-a permis autorităților să mențină o evidență clară a populației rezidente, furnizând, totodată, și accesul la servicii publice. Trebuie precizat, însă, faptul că o provocare semnificativă pentru reformarea sistemului hukou este legată de costurile unei asemenea inițiative. Din evaluările efectuate de Westmore (2015) reiese că, în absența unor noi investiții semnificative, acordarea de permise de rezidență pentru toți migranții ar pune o presiune foarte mare asupra serviciilor publice din majoritatea zonelor urbane. Mai mult, în condițiile actualului sistem bugetar, o asemenea reglementare ar necesita un transfer important de fonduri de la autoritățile centrale către cele locale pentru a acoperi noile costuri cu serviciile publice. O alternativă ar putea-o constitui obținerea acestor fonduri de la autoritățile regionale (subnaționale), dar, o astfel de acțiune ar impune și o reformă a sistemului de impozitare locală care să suplimenteze veniturile acestor autorități (reforma

menționată ar putea viza impozitarea tranzacțiilor privind posesia și nu doar a celor privind proprietatea).

6. Concluzii

Dezvoltarea rurală și a sectorului agricol din China ultimelor decenii este una impresionantă, odată cu implementarea reformelor rurale privind utilizarea pământului pe baza Sistemului de Responsabilitate al Gospodăriilor, deschizându-se calea spre reducerea sărăciei din zonele rurale și spre creșterea productivității agriculturii.

Pe plan intern, reformele privind agricultura au contribuit la reducerea decalajelor de venit per capita între zonele rurale și cele urbane, dar sunt necesare măsuri țintite spre îmbunătățirea infrastructurii rurale, creșterea accesului la servicii sanitare, de educație și transport. De asemenea, atingerea unui nivel ridicat de dezvoltare rurală impune și măsuri de politică publică ce vizează investiții în formarea profesională a fermierilor. Pe măsura ce agricultura chineză va continua să se modernizeze, fermierii vor trebui să se adapteze permanent acestui proces, dobândind noi aptitudini și cunoștințe. Având în vedere că un procent totuși semnificativ al populației din zonele rurale încă trăiește sub pragul de sărăcie, pentru realizarea acestui obiectiv sunt necesare subvenții guvernamentale și programe specifice pentru dezvoltarea resurselor umane.

Odată cu creșterea susținută a nivelului de trai al populației din ultimele decenii) preferințele de consum, inclusiv în domeniul alimentar, au evoluat de la un model tradițional spre o tot mai largă diversificare. În acest context, este necesar ca fermierii să dobândească noi cunoștințe și abilități pentru a reorienta producția fermelor astfel încât să reflecte noile tendințe ale consumului, în primul rând trecerea de la un consum bazat pe cereale tradiționale – orez – la unul orientat spre proteine din carne și pește. În acest scop, statul ar trebui să susțină și să încurajeze fermierii să își dezvolte noi abilități și calificări prin participarea la cursuri de formare profesională în cadrul școlilor tehnice.

Pentru a atinge o dezvoltare rurală de succes este necesară, pe lângă creșterea economică și atingerea unui nivel ridicat al calității vieții. Referitor la acest aspect trebuie precizat faptul că, în prezent, China dispune de o rețea considerabilă de servicii publice în zonele urbane, dar în arealul rural sunt încă necesare progrese, în special în domeniul accesului la servicii de educație și sănătate. Îmbunătățirea accesului la educație în mediul rural ar trebui să constituie un obiectiv prioritar al politicilor guvernamentale în condițiile în care, potrivit statisticilor oficiale, numărul absolvenților de studii secundare (gimnaziale) a rămas aproape neschimbat în perioada 1998-2012. Pe măsură ce procesul de ameliorare a dezvoltării rurale continuă, populația satelor va avea nevoie de un nivel educațional crescut pentru a face față noilor cerințe ale pieței muncii. Reforma în domeniul educației ar trebui să elimine costurile pentru învățământul liceal care sunt, în prezent, dificil, dacă nu imposibil, de suportat pentru familiile din zonele rurale.

Pe plan extern, reformele privind agricultura și spațiul rural, au deschis calea pentru ca, în domeniul producției și exportului de produse agricole, China să devină „un jucător” important pe piața mondială. Cu toate acestea, persistența unor probleme legate de gradul încă ridicat de chimizare a agriculturii raportat la standardele internaționale și de necesitatea

creșterii sustenabilității utilizării resurselor, impun noi măsuri de politică publică pentru a face față acestor provocări și a crește competitivitatea produselor agricole chineze la nivel global.

În ceea ce privește utilizarea mai sustenabilă a pământului și a resurselor, acest obiectiv ar putea fi atins prin creșterea productivității fermelor pe termen lung, contribuind, totodată și la asigurarea unui nivel mai ridicat de sănătate a populației din zonele rurale (prin reducerea expunerii la chimizare). În prezent, dimensiunea terenului arabil/per capita în China este scăzută comparativ cu alte țări, ceea ce impune fermierilor să utilizeze practici agricole extensive, inclusiv prin folosirea unei cantități ridicate de fertilizatori, dar, pentru atingerea unei dezvoltări rurale sustenabile, metodele de producție ar trebui să prezerve cât mai mult fertilitatea solului. De aceea, asistența tehnică pentru fermieri în scopul utilizării de noi tehnologii, mai puțin dăunătoare mediului, ar trebui să constituie o prioritate pentru viitoarele reforme ale agriculturii, astfel încât să se poată reduce supra-chimizarea prezentă în fermele chineze, în mod curent, astăzi.

Pentru creșterea gradului de ecologizare în agricultură, o mai mare clarificare a drepturilor de proprietate asupra pământului ar putea fi benefică, permițându-le lucrătorilor din zone rurale neimplicați în activități agricole să transfere drepturile lor unor producători agricoli specializați. Consolidarea tranziției dinspre predominanța fermelor de mici dimensiuni, către asocierea tot mai multora în ferme extinse, ar putea avea efecte benefice în ceea ce privește sustenabilitatea practicilor agricole, fermele de mari dimensiuni având potențialul necesar pentru aplicarea noilor tehnologii agricole și promovarea agriculturii intensive.

Totodată, dezvoltarea rurală ar putea fi accelerată și prin promovarea unor politici privind subvenționarea achiziției de echipamente moderne și a cultivării unei mai mari varietăți de soiuri, inclusiv a celor obținute prin biotehnologii, contribuind astfel atât la creșterea productivității agricole, cât și a veniturilor fermierilor. În prezent, faptul că provinciile au niveluri diferite de subvenționare pentru achiziționarea de tehnologii, poate conduce la o dezvoltare neechilibrată. Importanța unui cadru legal bine gândit și echilibrat este evidențiată de cazul subvenției acordate pentru sporirea varietății semințelor. Inițial, această subvenție a fost acordată, companiilor producătoare de semințe pentru ca acestea să aducă pe piață noi varietăți și soiuri de culturi. Însă, ca urmare a identificării unor cazuri de corupție și abuzuri la nivelul companiilor, subvenția a fost convertită într-o plată directă către fermieri.

Este de domeniul evidenței că urbanizarea accelerată a țării aduce cu sine noi provocări și pentru dezvoltarea zonelor rurale. Deși în ultimii ani s-au obținut progrese notabile în domeniul reducerii sărăciei și a decalajelor de venit urban/rural, sunt necesare încă o serie de reforme privind sistemul de rezidență (hukou). Astfel, politicile guvernamentale nu ar trebui să încerce să restricționeze excesiv migrația limitând accesul la servicii publice, ci să permită un flux mai liber, concomitent cu crearea unor platforme prin intermediul cărora migrații să tranzacționeze drepturile de utilizare a pământului, obținând un venit suplimentar și prevenind fenomenul existenței de terenuri abandonate în zonele rurale.

Odată cu inițierea reformelor sectorului agricol, în ultimele decenii agricultura chineză a realizat progrese importante, dar, comparativ cu alte sectoare ale economiei a evoluat într-un ritm mai scăzut. Acest fenomen s-a datorat faptului că dezvoltarea economiei rurale a fost supusă unei serii de probleme structurale dintre care cele mai relevante vizează necesitatea clarificării drepturilor de proprietate asupra pământului, creșterea mărimii exploatațiilor agricole, a productivității și modernizării tehnologice, iar pentru a stimula creșterea competitivă și sustenabilă a sectorului agricol, viitoarele reforme și măsuri de politică publică ar trebui să vizeze cu prioritate aceste provocări.

Referințe bibliografice:

- Cervantes-Godoy, D., Brooks, J. (2008). *Smallholder Adjustment in Middle-Income Countries: Issues and Policy Responses*, OECD Food, Agriculture and Fisheries Working Papers, No. 12.
- Ding, Q., Lin, M. (2013). *Social Services Management of Floating Population Residence*. Donyue Tribune, Vol. 34.
- Garnevska E. (2011). *Factors for Successful Development of Farmer cooperatives in Northwest China*. International Food and Agribusiness Management Review. Volume 14, Issue 4.
- Guoqiang, C. (2016). *China's Agricultural Policies and Rural Development*. Working Paper. Development Research Center of the State Council of China.
- Kahrl, F., Roland-Holst, D., Zilberman, D. (2005). *New Horizons for Rural Reform in China. Resources, Property Rights and Consumerism*. Giani Fondation of Agricultural Economics. Vol.9, No.1.
- Koen, V., R. Herd and S. Hill. (2013). *China's March to Prosperity: Reforms to Avoid the Middle-Income Trap*. OECD Economics Department Working Papers, No. 1093.
- OECD. (2009). *Rural Policy Reviews: China*, disponibil online la adresa: <http://www.oecd.org/gov/oecd-rural-policy-review-china.htm>.
- Molnar, M., Koen, V. (2015). *Providing the Right Skills to All in China*. OECD Economics Department Working Papers, disponibil online la adresa: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/providing-the-right-skills-to-all-in-china_5js1j18g4tlx-en?crawler=true.
- Rehman, A., Jingdong, L., Hussain, I. (2016). *An Empirical Study on Modern Agriculture, Rural Development in China and Future Prospects*. International Journal of Scientific&Engineering Research, Vol.7, Issue 3.
- Sonntag, B. H., Huang, J., Rozelle, S., Skerritt, J. H. (2005). *China's Agricultural and Rural Development in the Early 21st Century*. ACIAR monograph series.
- The State Council of People's Republic of China. (2010). Central Document No. 1 of 2010, *Several Opinions on Strengthening Integrated Urban-Rural Development and Further Solidifying the Foundation of Agricultural and Rural Development*.
- The State Council of People's Republic of China. (2011). Central Document No. 1 of 2011, *Decision on Speeding Up Reform and Development of Water Conservancy*.
- The State Council of People's Republic of China. (2012). Document No. 1 of 2012, *Several Opinions on Speeding Up Agricultural Scientific and Technological Innovation and Sustainably Increasing Capacity for Provision of Agricultural Products*.
- The State Council of People's Republic of China. (2013). Central Document No. 1 of 2013, *Several Opinions on Speeding Up Development of Modern Agriculture and Further Strengthening Rural Development Vitality*.
- Westmore, B. (2015). *Agricultural Reforms and Bridging the Gap for Rural China*. OECD Economics Department Working Papers, No. 1218.
- World Bank and the People's Republic of China Development Research Centre of the State Council. (2014). *China's Urbanization and Land: A Framework for Reform*, <http://documents.worldbank.org/curated/en/274891468018263655/pdf/881720PUB0REPL00Box385279B00PUBLIC0.pdf>.